

DÉLI BÍR

Szépirodalmi heti lap.

Megjelenik minden pénteken.

Szerkeszti és kiadja: DENGEL JÁNOS.

Előfizetési ára: Egész évre 4 frt. Fél évre 2 frt. Negyed évre 1 frt. — **Szerkesztő és kiadó lakása:** Debreczenben, Varga-utca, 2193. szám alatt.

Tartalom.

1. Tóth Ede költeményeiből. Közli **Abafi Lajos** 2. A hűség próbája (beszély) Erdélyi Mikes Rózától. 3. Az én kedvesem (költ). Ujfalusi Pétertől. 4. Színműirodalmunk 1876-ban. E. Illés Lászlótól. 5. A mostoha (költ.) Hajgató Sándortól. 6. Gyöngyszemek. A szerkesztő jegyzeteiből. 7. Irodalom. Augustól. 8. Sakktalány. 9. A szerkesztő üzenetei. 10. Tárca: A szellő halkán jár (költ.) Darmay Viktortól. A templom egere (mese.) Reviczky Gyulától.

A HÜSÉG PRÓBÁJA.

— Beszély. —

Írta: **Erdélyi Mikes Róza.**

(Folytatás).

Ne ítéljétek el őt, hölgyeim; gondoljátok meg, hogy ő is Ádám apánk ivadéka volt; férfi, hozzá igen csinos s egy kissé hiu férfi!

Igaz, hogy túl volt az élet ama stádiumán, hol a férfiak minden szép szemért lelkesülni tudnak; de mégse volt annyira csodabogár, hogy éppen semmi-nemű kaland ne érdekelte volna többé, bármint szerette is fiatal szép nejét. Ábrándozni éppen nem tudott; az idealizmusok világát meg pláne soha se ismerte s bár az ismeretlen levél írója tulábrándos hajlamát árulta is el s mosolyt csalt ajkaira, mégis, ha egyéb mellékgondolat nem, a kíváncsiság fogva tartja őt.

Miért ne menne el? Hisz ezzel még nem lesz hűtelen neje iránt? Az egész nem egyéb, mint egy kis farsangi bohóság; szeretné ő látni azt a férfit, aki az ily érdekesnek ígérkező kalandot visszautasítani képes volna.

Az egész ebéd alatt alig ettek valamit; mindketten el voltak foglalva saját gondolataikkal.

Márta fürkésző szeme észrevette, mint keresi Rudolf az ismeretlen levél írójának alakját; férjének csak teste ült az asztalnál; de a lélek, az ott járt valahol a „fehér domínó” körül.

Már csaknem eltökélte magát, hogy mindent be fog vallani s fölmenti mindkettőjüket e kínos helyzetből; azonban legott megjelent a rozs szellem s oda sugta fülébe „előbb győződjél meg.”

Végre érkezett a várvavárt est.

Rudolf doktor urnak el kellett mennie kollégá-

Tóth Ede költeményeiből.

I.

Ugy elborul az én szívem, mint az ég,
Mikor rajta se nap, se csillag nem ég;
Arczom pedig haloványul, sápadoz,
És szememben bánat könye harmatoz.

Hol találjak bánatomra balszámot?
Mikor, a kit szerettem is, elhagyott!
Ugy elhagyott, mint a csillag az égét,
Rám hagyta a bánat terhes felleget...

Kiderül, kiderül, akarhogy elborul,
Ne kerülj, ne kerülj, visszajösz magadtul!
Mebánod te azt, borúlsz még szívemre,
Hozol még te vigaszt, mint a nap az égre!

II.

Beszljén édes ajkad, hallgatom.
Szívembe vések minden szót.
Még a kételkedést is elaltatom,
Csak mondd ki a boldog valót!

Vagy ki se mondd: szép szemedbe nézek,
S ha szívedben megfogamzott,
Az, mit tőled oly epedve kérek:
Olvasom a boldogságot.

S akkor, akkor, lelke drágasága!
Soha, soha el nem hagylak;
Mert benned kél magasztos világa
Zord szívemnek, e halottnak!

Közli: **Abafi Lajos.**

jához ama, még egész új betegség megvitatására; de mielőtt elment volna, egész szaloniasan öltözködött.

Márta egyedül maradván a párnái közé temetve szomorú arcát s ismét az asszonyi foggyverek egyikéhez, a gyöngeséget jelző könyvekhez folyamodott s zokogva, kiáltott fel: „Rám nézve megszűnt létezni, most már nincs férjem többé!”

E felkiáltás alatt lépett be Iza, kit a heves zokogástól gyötört teremtés nem vett észre.

— Sejtelmem nem csalt, urnóm szerencsétlen. Mindenesetre az a levél játsza a főszerepet. Hogyan kellene a dolgon segíteni? Ah igen, tüstént elszaladok Ajtáyné ő nagyságához, urnóm legkedvesebb barátnőjéhez, elbeszélem neki a levél történetét, ő majd ki fogja kutatni a többit... S azzal anélkül, hogy Márta észrevette volna, kisurrant az ajtón.

Márta szemeiből folyvást hullottak az égető könyvek.

Végre egy kellemes csengésű hang zavarta föl kínos helyzetéből.

— Hol van az én Mártám? már két egész napja nem láttam azt a kis gonoszt.

Egy gyönyörű asszonyka állt Márta előtt, kinek az arca rózsákból, egész lény pedig ibolyából volt alkotva. Szemeibe fény csillogott; keble a sebes jövőstől gyorsan lihegett. Egész lényre ijedséget és szemrehányást fejezett ki.

TÁRCZA.

A szellő halkán jár.

A szellő halkán jár léptid nyomán,
A rózsán némán üdvözöl;
S az én bús arcom félve mosolyog,
Szemedbe egy gúnyos álarcz megöl.

A szellő fél, hogy észreveszed őt,
A rózsán, hogy felé nyujtod kezéd;
S én félek, hogy szeretni foglak újra,
S te újra széttéped szívemet.

Darmay Viktor.

A TEMPLOM EGERE.

(Mese.)

Czinczi árvaságra jutott a turós-vajas éléskamrában. Apját, anyját megette a zöldszemű kandur. — Czinczi maga is nyugtalankonni kezdett; rosszul érezte magát. Mit ért, hogy az éléstár híves félhomályában védve volt a nap nyilai elől? mit értek a karcsu tejeles köcsögök, a teli gyümölcsös kosarak? A sok illa-

Márta oda borult a kedves jövevény keblére s fájdalmasan fuldoklá: Oh Ildám, én nagyon, de nagyon szerencsétlen lettem e két nap alatt!

Ilda kedves duzzogással csókolta meg a könyes szemeket:

— Eredj te gonosz teremtés, — felelé — ha most a véletlen ide nem hoz, keresztül pityerged az éjszakát. De az istenért világosíts föl e könyeket illetőleg, hisz három év óta most látom őket először.

Márta fuldokolva zokogá:

— Egyedül csak te tudod Ildám, mennyire önzés és érdekek nélkül szerettem őt, Rudolfot.

— Nos aztán? — kérde a kis vallató bíró szigorú hangon, miközben egy támlányra dobta felöltőjét — azért vagy szerencsétlen, mert szereted férjedet? No jer csak, csevegjünk e téma felől kissé, ülj le ide mellém. Igy ni. Most már vald meg nekem őszintén, a baráti érzet szent őszinteségével, mi történt köztetek e két nap alatt?

Márta eleinte himezett, hámozott, de végre mégis csak bevallotta Ildának vétkes tettét, és okadatolatlan kételkedését.

— És — fejezé be kétségbeesvé, új kitörő zokogással — csakugyan elment az álarczos bálba, sőt hazudott is előttem, csufosan hazudott.

Ilda megfogta a forró kis kezecskét picziny kacsóival, mialatt őszinte, szende szemeivel nézett a könyező kis bűnösre.

tos szalonna, mosolygó sódar, a mézes-mákos tányérok s az irós-zsiros fazekak mellett se tudott békében maradni, mert az alattomos, zöldszemű kandur rája is leskelődött s a szertesét felállított töröktől is kellett óvakodnia. A sok jó falatot nem tette neki izletessé a biztonság fűszere. Czinczi tehát egy szép reggel világgá ment új hazát keresni. Egy börszagu sötét szobát szemelt ki magának új lakásul. Szurtos legények ültek itt háromlábú székeken. — Mindegyiknek bördarab volt az ölében s furcsán mozgatták karjait. A zsirizszagu szoba egyik zugában a fal kihullott.

Itt huzódott meg Czinczi, miután magának kényelmes kisbejárót csinált. Ilyképen gondolkozott: „Sódar és szalonna itt ugyan nincs, de inkább csirizt eszem és bőrt rágok, csak a kandurtól maradhassak békében! Együgyűen gondolkozott. A szurtos legények mihelyt megpillantották, kaptafákat, munkában levő eszímákat dobáltak utána; vizet öntöttek lyukába, hogy szegényke majd elázott; máskor betömték a kijárót, úgy hogy Czinczinek sokáig kellett a papíron rágesálnia, míg ismét kijöhetett.

Elzavarták őt innen is. Meant tovább. Hullámozó vetésekhez ért.

A pipacs kíváncsian emelte fejét az új jövevényre; a buzavirág integetett neki, hogy maradjon itt, hogy itt nagyon jól lehet elrejtőzni, s hogy e hűvös, árnyékos hantokat nem igen éri a forró napsugár.

— S te még emiatt neheztelsz reá? Hiszen csak van esze Rudolfnak, hogy az érdekes meghívást nem utasítja vissza! Őszintén megvalva, kedvesem, én akkor ítéltém volna el férjemet, ha anyám-asszony módjára itthon marad.

— És te még az ő pártját fogod? — kérde Mártá neheztelve.

— Természetesen, édesem: én csak az igazság mellett harcolok. Keserű eledelt főztek, kis barátném, amelyet, biztosítalak, neked kell megémesztened.

— Ha őszintén szeret — mondá Mártá még mindig könyezve — szent kötelessége lett volna nekem megmutatni ama levelet.

— Kedves Mártám, te nem ismered a férfi természetet, ez egyetlen tekintetben hidd el, nincs közöttük kivétel. Előttük érdeket gerjeszt minden, ami új és ingerlő — a változatosság éltető ellemük, a kaland világuk. Már pedig lehet-e egy férfira nézve ingerlőbb valami, mint ha egy ismeretlen nő szerelmet vall előtte s arra kéri, hogy fogadjon el egy „légyott“-ot. No ugyan — folytatá kedves kaczagás közt — szeretnék én annak a sárga agyagból gyurt morgó portékának a szemé közé nézni, ki e csábos kísértésnek ellent bírna állani. Ebből azonban még nem következik, hogy p. u. Rudolf is hűtlenségi szempontból fogadta el a „légyott“-ot, Rudolfot ismerem; alig

tételezem fel fölöle. Jaj annak az asszonyi állatnak, kedvesem, aki ily gyöngé alapra fekteti férje szerelmét. Lásd kedvesem, az én Kálmánom derüre-borrura udvarolgat a szép nőknek s biztosítalak kedvesem legalább is 10 perczenttel s jobban elhanyagol, mint Rudolf tégedet; de azért, hidd el nekem, 5 éves háziéletünk világos egét egyetlen pillanatra se borítá el a kételkedés homálya; sőt kedvesem, közöttünk legyen mondva — ha meggyőződést szereznek is férjem itt ott kallandozott pótszerelméről, biztosítalak, nem neheztelnék rá, mert józan észszel meggondolva, egy okos asszonymnak mindig készen kell lenni férje ilyenemű kis botlásaira; itt mutatjuk meg, mennyire állunk mi fölöttük — a gyöngék az erősek fölött. Azért, kedves Mártám, higj férjed szerelmében csak úgy mint azelőtt; ne adj helyet kis szivedben a féltékenységnek, e százfejű sárkánynak, — mert akkor, kedvesem, addigi csöndes életedek — anélkül, hogy Rudolf erre okot szolgáltatna s valaha csak eszeágába is lenne hűtelennek lenni: a legzavarosabb élet leend, míg ellenkezőleg meg fogsz győződni, hogy férjed éppen oly hű és éppen annyira szeret, mint azelőtt.

(Vége köv.)

A fürjek pitypalattya is azt beszélte neki, hogy itt jó élet van s meg lehet hizni.

Czinczi előtt, a ki vándor útján nagyon megéhezett, ez utóbbi nyomós argumentum volt.

Először jóllakott s aztán a pipacsokkal és buzavirágokkal tovább beszélgetett. A kalászkok is közbesusogtak s lehajtották fejüket, mintha kinálták volna magukat. Tarka lepkék, zümmögő bogárkák röpködtek egyik virágról a másikra. — Mind csak azt beszéltek Czinczinek, hogy itt áldott egy élet van.

A te élted azonban itt is számos veszélynek volt kitéve szegény Czinczi! Téged itt is üldöztek, bántalmaztak. Egy izben csaknem a vércse karmai közé kerültél, szerencséd volt, hogy mikor a vérszomjas madár rád esapott, gyorsan visszahúzódtál üregebe. S hányszor dulta fel kis lakásodat, tett hazátlanná s öntött ki majdnem téged is a zápor! Aratáskor lyukadban kelle maradnod, hogy a kasza ketté ne vágja kis testedet. Később, mikor a nap hivesedni kezdett, éles vassal feltúrták a földet, a te lakásodat is. Aztán megfagyott a föld s hó borította kérgét; neked pedig, minthogy nem gondoskodtál magadról eléggé, koplalnod kellett.

Czinczi tehát harmadszor is utnak eredt. — Nem sokat gondolt vele, hova megy, hiszen — gondolta — ha jobb helyre nem is, rosszabbra úgy se jut. Mi lehet itt benn? tűnődött egy magas és csöndes épület előtt. — Olyan békésnek látszott egész környezete, hogy Czinczi

addig futkosott a csendes ház körül, míg valahol egy kis bejárót talált. Nagyon hosszú, nagyon ékes, homályos szoba félt látott maga előtt. A falakon hosszú nagy képek lógtak s azokról a képekről jóságos, szenvedő arcok néztek le rá. Több helyütt díszes emelvények voltak két oldalt arany szárnyu angyalokkal; — halvány mécsvilágok pislogtak szerteszét s a megváltó fájdalmas szemére szórták sugaraikat. Olyan csend volt itt, hogy Czinczi a mécses lobogását is hallotta. — Nagy fáradtságában elaludt.

Mikor fölébredt, sok embert látott maga körül mindenütt, a kik hosszú padsorokban ültek, vagy a köveken térdeltek; de senki se bántotta őt — Ájtatos ének hangzott ajkaikról s az orgona ünnepélyes szomorgással vegyült a verses imádságokba. S mikor az orgona elnémult, a gyertyákat eloltották, s a tömjénfüst szétoszlott a félhomályban, Czinczi megint egyedül maradt. — Az emberek jöttek, énekeltek, aztán megint eltávoztak, az orgona sirt, a tömjén az égbe szállt; de nyugalomát nem zavarta semmi. S sokszor megállt Czinczi a szelid Jézus előtt és ránézett, mintha tudta volna, mért lyuggatták meg kezeit-lábait.

Sokat éhezett s nagyon megsoványodott; de többé senki sem üldözte, senki se bántotta Czinczit, a templom egerét.

Reviczky Gyula.

A mostoha.

Piros volt arcod, szép piros,
Mint kebleden a rózsaszál;
Ezt elvetéd, az elborult. —
Nagyon, nagyon megváltozál.

Napom lehuny, izgalmam eltűnék,
Bennem pokol, hihalt e szende bék;
Ugy égek, oh!
De mégis reszketek:
Lelkemre fagy
Emléked, oly hideg!
Elűztem, sirt, kaczagtam, jajgatott,
Keresse, nyujt az élet balsamot.

Egy gyermek esd, tán hallod is;
A lég elhozta jajait,
S midőn lehelsz, szivedre száll,
Mint szer, mely ölve szétröpít.

Ajkam mosolyt keres s ürömkehely
Vagy mély fohász keservén torzad el.
Ugy sajn . . . neked
Ily metszön fájhatott,
Midőn vevéd
A sujtó bánatot.
Elment, hová, ki tudja? jaj nekem!
Boszud közelg, nagy ég, kiszenvedem.

Szegény fiu, anyát keres,
E név zokog fel ajkain;
Vihar süvölt . . . szép hölgy, mi lelt,
Hogy lázra tör leküzd a kin?

Bocsáss uram, oh, add megmentenem;
Segíts: az árva, ő lesz mindenem! —
El, érte el;
De hajh! a föld inog,
Mi rázta fel?
Szülői hamvatok! . . .
Ölelt, karolt s mint átka ellökém; —
Itt árnya, rém, mely esonttal int felém . . .

Két sir között gyermekhalott;
Az éj borong; csuvik, csuvik. —
Sietsz hová, temetni tán?
Asszony, világod elküvik . . .

Halált, halált! megtép a fájdalom;
Futok magamtól s még kaczaghatom: — —
Minden kitér,
Ha ha! ne feljetelek,
Hisz én vagyok,
Anyá, ti gyermekek! —
Meglelni őt, megyek, bocsáss oda! . . .
A szél süvölt, kuvik szól: mostoha! — —

Hajgató Sándor.

SZINMŰIRODALMUNK 1876-BAN.

E. Illés Lászlótól.

(Vége.)

A minden téren érvényesülő divat hatása a szinműirodalomban is nagy mértékben észlelhető volt. Ma nem kívánja a közönség a középfajuszinművet, ma nem kell vigjáték. A szélsőségekben

járunk: bohózat, paródia, ez tetszik. A finom gúny-nyal ostorzott félszégeken, a jóizu alakokon s kedélyes képeken nem gyönyörködik nálunk senki. Innét van, hogy ez évben eredeti szinművet nem produkált a magyar irodalom. Az egyetlen, mely előadásra került, régebbi idő terméke. Csepreghy Ferencz „Vízözön“-jét értjük, melyet remek nyelvezete s folyékony, könnyed verselése mellett a mese s a tárgy felfogása is állandóul a játékrendre helyezett a magyar szinpadokon.

Vigjátékot hármat irtak ez évben, melyek közül viszonylag legtöbbet ér Békési Gusztáv „Nem látott férfit“ című 3 felv. vigjátéka. A fiatal szerző, ki spanyolból több sikerült fordítással lépett fel, e vigjátékával szép reményekre adott jogot s kitartás, tanulmányozás és buzgó igyekezet által egyikévé válhatik ez elhanyagolt válfaj avatott művelőinek.

Egyfelvonásos vigjátékot irtak kettőt, de csak egyik esik beszámítás alá. Ez Gelléri Mór „Két ur egy lakáson meg nem fér“ című vigjátéka, melyet „helyzetvigjáték“nak nevezhetünk. Úgyesen van dolgozva s tárgya jól van választva, ellentétben Pokorny Jenő „Köszönöm a kulcsot“ című vigjátékával, mely üres szóhalmazból, botrányos kétértelműségek s minden czél nélkül összetakolt párbeszédéből áll. Első Szegeden, utóbbi Kolozsvártt került színre, mindkettő az év utolsó napjaiban.

Bercsényi Béla irt egy egyfelvonásos dramoleitot „Az ezredes leánya“ címmel, mely még előadásra vár a nemzeti színháznál.

*

Amily meddő volt az év az előbb tárgyalt válfajokban, oly gazdag volt, legalább számra, népszinművekben. Ez mindenesetre örvendetes tapasztalat, mert azt tanusítja, hogy drámaíróink nem mennek Beaumarchaist és Moliért utánozva a hidalgók országába anyagot keresni akkor, midőn megtalálják azt itthon, a magyar népben. Egyetlen különlegességgel birunk, mely más nemzetnek nincs, a népszinművel; ezt kell minden erővel művelni, a népet, a népben rejlő kincset kell feldolgozni a szinpad számára.

A dolog természetéből folyik, hogy népszinművet csak oly egyén írhat, ki a népet ismeri, ki nemcsak a nép nyelvén tud beszélni, de tud úgy érezni is, mint a nép érez. Fájdalom, nálunk kevés az ily férfiak száma. Csak hárman ismerték a magyar népet: Tóth Ede, Jókai Mór és Abonyi Lajos. Ezek közül első két művét hagyta ez évben ránk s meghalt. Jókai és Abonyi hallgatnak, amit a magyar népszinműirodalom emelése érdekében megbocsáthatlan bűnnek tartunk. Különösen nagy veszteségnek tartjuk e részben, hogy Jókai Mór még csak meg sem kísérelte népszinművet írni, holott az ő tolla alól a legpáratlanabb népies alakok kerülnének ki.

A népszinművek tehát, mint fennebb említők,

buján termettek ez évben, de csak kevés közöttük az, mely életképes, mely becsesül arra, hogy megáll-hasson. Nagybárá az előadások után megbuktak, többnyire alkalmi férczelmények vagy gyenge szárny-próbálgatások, melyek különösen a kolozsvári ezer frankos pályázat alkalmából születtek. Értéküket eléggé mutatja ama körülmény, hogy ötvennégy népszinmű közt nem akadt egy sem, melynek a jutalmat ki lehetett volna adni. E darabok nagyobb része az asztal-fiókokba vándorolt, míg néhányval a színen is kísérletet tettek szerzőik. Miután azonban itt sem arattak sikert, megelégszünk azzal, hogy az előadott népszinművek eszméit és szerzőik neveit soroljuk fel:

„Akasztott árvája“ 3 felv. L u k á c s y Sándortól; „Koncsag Lajkó“ 3 felvonásban, M á t r a y Bélától; „A senki leánya“ 3 felv. S z e g f y Mórtól; „Piros Panna“ 4 felv. O d r y Leheltől; „Gyűrűs zsidó leánya“ 3 felv. G r ü n w a l d Józseftől; „A táltos“ 3 felv. P a l o t á s Fausztintól; „Sára néni“ 3 felv. F o l l i n u s z Auréltól; „A kis erdő titka“ 3 felv. i f j. B e d ő h á z i Jánostól; „A falu rossza családja 25 év múlva“ 4 felv. B á r t f a y tól; „Két menyegző“ 5 felv. C s e p r e g h y Ferencztől.

Elől kellett volna emlitenünk T ó t h Kálmánnak az év elején nagy port felvert s bemutatása előtt nagy garral híresztelt „Ördög párnáját“, mely az első előadások után a disztelen színpadi bukás sírjába temetkezett, ami a darab jellemzésére, azt hisszük, teljesen elégséges.

Ezek egyikében, másikában mutatkozik némi tehetség, helylyel, közzel ügyes feldolgozás is, de általán véve nem állnak irodalmi színvonalon.

Óriásilag magaslik ki e népszinművek sorából T ó t h Ede, korán elhunyt jelesünk, két műve a „Kintornás családja“ és „A toloncz“, melyek méltók arra, hogy legjelesebb népszinműveink közt az első sorban említettessenek.

Sokan és sokszor megrótták e népszinműveket, leginkább a lélektani alapot támadva meg, melyre építve vannak. E támadások igaztalanok. Tóth szinműveiben olyannak festé egyéneit, amilyenek azok az életben, a valóságban. Menten minden illúziótól, küzdve a kérlelhetlen valóval, közte járva a népnek, tudta, mint érez az egyszerű ember, elleste a mesterkéletlen érzelmenyilvánulásokat s nem esett a következetlenség hibájába. S ami főérdeme: új népszinmű iskolát alapított, mely alaptételében eltér a régitől s mely azt hasonlíthatlanul felülmulja.

S ennyiben eleget is mondtunk e két népszinműről, mely nemcsak hogy elévülni nem fog, de mintául fog szolgálni egy nemzedéknek a népszinműírás terén.

Azért az 1876-ik évet a népszinműirodalomra kedvezőnek mondhatjuk, mert ily nyereség feledtetí velünk azt, hogy csak két népszinművet nyertünk.

*

A bohózatok és bohókás operettek uralják ma a magyar színpadokat. A magyar irodalom e téren sem maradhatott hátra s bár, amit e részben produkált, csakis a rövid életű művek sorába tartozik s a Gaál „Peleskei nótárius“-áéhoz hasonló hatást nem évtizedekkel, de hónapokkal a megírás után sem tesz, hogy minden válfaj képviselve legyen, említsük fel a magyar bohózatokat is, melyeknek írására kivétel nélkül a budapesti népszínház felállítása adott alkalmat.

C s e p r e g h y János és R á k o s y Jenő „Nyomorúság a korszóban“ című bohózata az első, ha időszerinti sorrendet követünk. Silány és aestheticailag kárhoztatandó munka, melyet színpadra sem lett volna szabad hozni. Nem is hisszük, hogy ahhoz Rákósy, ki a mult években oly becses színpadi termékeket szolgáltatott az irodalomnak, egyebet adott volna, mint nevét s az engedélyt, hogy az igazgatása alatt álló színházban előadassék.

Másik a T i n ó d y Lajos álnév alatt alakult bohózatíró társaság első darabja: az „Uj peleskeiek“. Csak félig eredeti, amennyiben egy régebbi francia bohózatot használt fel a szerző, magyar ruhába öltöztetve az idegent. Természetesen beleesve abba a hibába, hogy, ami a francziának jól áll vagy francia viszonyokkal egyez, az a magyar élethez nem mindig illik. Ily jelenetekkel bőven találkozunk a darabban, mely a „Nyomorúság a korszóban“-nal egyenlő — il-latu. Mig amabban a keserűviz hasfájást okoz az udvarlóknak, ebben előszeretettel foglalkozik a szerző a trágyával. „Wie der . . . so denkt er.“

Ugyane cég szolgáltatotta a harmadik bohózatot, melyet inkább látványos szinműnek lehet nevezni. „A harcztérről“; ha az előbbi kettőhöz hasonlítjuk, meszsze felettük áll. Igaz, hogy, ami fő, szellem nincs benne, de az ügyesen felhasznált helyzetek, melyek a nyáron folyt keleti háboruban gazdagon kínálkoztak, az elmés bonyolítás és a színpadi technika ismerete legalább egy időre megállhatóvá tették.

B a l á z s Sándor „Kétszáz év múlva“ cím alatt irt egy bohózatot, melyben a nőemancipáció ferdésegeit nevei ki. A darabot Debreczenben adták elő — egyszer. Az ottani helyi sajtó szigorú bírálatall itélte el e bohózatot s mi, kiknek nem volt alkalmunk azt elolvasni, nem szólunk többet róla, tudva, hogy a vidéki sajtóban nem ritkán nagy szerepet játszanak a melléktekintetek is.*

Itt kell felemlitenünk a Verne regényei után C s e p r e g h y Ferencz által irt „Utazás a holdba s a tenger alatt“ című látványos szinművet is, mely a kiállítás díszessége következtében ugynevezett „kasz-sza darab“ volt a népszínházban. Igaztalanok volnánk, ha meg nem emlitenők, hogy szerző ügyes keze meg-látszott e darabon s hogy azt az imént elősorolt művek legjobbjának tartjuk.

* Most az egyszer nem játszott.

S z e r k.

Aradon az év utolsó napjaiban adták elő Bauer K. magyar operettejét: a „Kivándorlók“-at. Az ottani lapok nagyon dicsérik a szövegekötvet. De meglegesznek a pusztá dicsérettel s nem ismertetik azt; a budai szinkörben pedig Farkas Lajostól „A bayadér“ 1 felv. opera került színre. Gyöngye szöveg, mely első kísérletnek megjárta.

*

A fennebbieken elősorolván a magyar színműirodalom eredeti termékeit, e szemléből látható, hogy, bár minden válfaj képviselve volt a múlt év színpadi termékei közt, ez nem elégséges arra, hogy egy év alatt kielégítse a közönséget. Okvetlenül utalva voltunk a külföldre, hogy annak termékeit is megismertessük a magyar közönséggel. És eredeti darabjaink kis száma s e kisszámú daraboknak is csak félbecse abba a kényserhelyzetbe hozta a magyar színpad vezetőit, hogy nem úgy tettek, mint más nemzetnél tesznek s ahelyett, hogy csak a legjobbat ültette volna át, derüre, borura siettek mindent lefordítani, ami a külföldi színen felmerült.

Igy aztán a lefordított színművek közt a kevés jó mellett át lett ültetve a salak is, mely nem válik ugyan dicséretünkre, de melyért viszonyainkra kell a felelősséget háritanunk.

E helyen csak röviden fogjuk elősorolni a nálunk előadott idegen darabokat.

A drámából Sophokles „Antigone“-ja mondható legnagyobb nyereségnek, melyet a nemzeti színház múlt évben elért. Wilbrandt Adolf „Anna és Messalina“ című 5 felv. szomorujátéka Bulyovszkyné kedvéért lett átültetve, ki abban vendégszerepelt. Sardou „Feneol“-ja, Chisefully és Staplean „Bálvány“-a kerültek még színre, két utóbbi a francia színirodalomból.

A középfajú színművek közül Björnson Björnster „Csöd“-je és Sardou „Samu bácsi“-ja; a vígjátékok közül a „Színész“- és „Fehérvás keringő“- Dumas Sándortól; „Vénus elvonulása“ és „Szerelmes levelek“ angol vígjátékok ismeretlen szerzőktől; „Fekete frakkban“ Dreyfusstól; „Ibolyafaló“ Mosertől és „Álmában beszél“ Rosen Gyulától; -- bohózatok közül „2114. sz. bérkocsi“ „Popgyi uram lakatja“, „Egy kisse a föld körül“, „Rózsaszínű dominók“, „Házasság gőzerővel“ és „Cox és Box“ adattak elő névtelen vagy kevéssé ismert szerzőktől kisebb, nagyobb sikerrel.

A dalművet „Sába királynője“ és „Carnien“ képviselték; cikkünk keretébe csak a szöveg ismeretése tartozik, ez azonban mindkettőnél gyenge s mint önálló irodalmi termék nem állja ki a bírálatot, miért is feleslegesnek tartanók a szószaporitást miattuk.

A budapesti népszínház nagyobb tért adott az operette-nek is, mely eddig csak a vidéken volt képviselve. Ebből majdnem minden terméket átültet-

tünk. Ezek szövege jobbadán nem is jöhet komoly bírálat alá, mert arra rendszerint nem fordítanak nagy gondot, első a zene lévén. Lefordították „Giroflé-Giroflá“-t, az „Arany chignon“-t, „Fatinitzá“-t, „Kis menyecske“-t, „Kis doktor“-t, „Herczegné asszony“-t és a „Talléros pekné“-t.

Az én kedvesem.

Mikor némán emeled büszke fődöt
S a messzeségbe száll tekinteted:
Ott fenn — az elhagyott szép isteneknek
Szent sziklaormán látom én helyed.
A föld alattad megrezdül a kéjtől,
Arany-felhők világa elborít,
Az isteneket a gyönyör gyulasztja,
Szégyenpir az istennők arczeit.

Mikor rejtelmes, édes suttogással,
Szelid mosolylyal nyujtod kis kezed,
Vágyban letépek minden szép virágot,
Dús fürteidre koszorut teszek.
S látlak lebegni szingazdag mezőkön,
Tied azoknak fénye, illata,
S madár dalolja s visszhangozza minden:
Ime az éltető tavasz maga.

Mikor lelkedre sötét gondolat száll
És homlokod felleg borítja el,
Akkor körülem őszi alkonyat van,
A természet titkos sohajra kel;
S mig halkan minden fájdalom föléled,
Tengerszem tükrét látom fényleni,
Árnyat vetnek reá a sziklabérczek,
Ragadják lelkemet mélységei!

Ha arczodon az örömpirja gyúl ki
S reám fordítod lángoló szemed:
Ugy érzem, mintha messze, messze délen
Látnék napfényes pálmaligetet.
A levelek sugározónbe fulnak,
Amint rezegnek, sóhajuk kitör:
„A dicső nap minket sorvaszt, eléget!“
De így enyészni dúsgazdag gyönyör!“

Elválva tőled, bármi van előttem:
Piros hajnal vagy szürke alkonyat,
Tavasz viránya vagy tél pusztasága,
Nem látok mást, csupán alakodat.
Elém lebbensz. Arczod szelid derűjét,
Majd mély borítját látom én hiven
S édes történetét átéli ujra
S veled ujjong, veled zokog szívem.

Tündér vagy, kedvesem! Mi más lehetnél?
Öltesz száz meg száz bűvös alakot;
Nem is tudom, melyikben vagy csodásabb,
Csak azt, hogy én hatalmadban vagyok.
Te vagy az üdvösség, te vagy a szépség!
Egy szóddal életet adhatsz, vehetsz,
Ah én reszketve szoritlak szívemhez,
Alig merem elhinni, hogy szeretsz!

Ujfalussy Péter.*

* Egyik elismert tehetségű költőnk álneve.

Szerk.

IRODALOM.

(„Nyár-éji álmok.“ Irta: Az „Öregnéni“, Nagyvárad, 1877. Nyomatott Hügel Ottó nyomdájában. Ára egy frt) E czim alatt nemrégiben egy csinos kiállítású kötet jelent meg nagyobb részt elbeszélésekkel; irónője a különösen Nagyvárad vidékén jólismert „Öregnéni“ (Erdélyi Mikes Róza.) Többször átolvastuk a füzetet s tekintetbevéve, hogy ez egy nemrég szereplő szerző első, önálló irodalmi fellépése, megelégedetten tettük le. A kötet öt kisebb elbeszélést, egy tárczacikket s egy rajzfélét tartalmaz. Tárgya mind-egyiknek a modern életből van merítve s legnagyobb részt modern szellemben és nyelvben előadva.

Eredeti compositiót nem sokat találtunk benne; az öt elbeszélés két tárgyat variál majdnem ugyanazon cselekvényekkel, fordulatokkal és kifejléssel. Az egyes darabok cselekvényei is lazán függenek össze úgy, hogy némelykor az elbeszélő művek egyik főkellékét, a valószínűséget is nélkülözi; nem találjuk meg bennök a részek amaz okszerű összefűzését, mely nélkül kerkedeg egységet lehetetlen előállítani a nyelv ügyes kezelése daczára is. Ugy látszik, hogy szerző a tárgynak csak fölületes átgondolása után fogott a leíráshoz tekintet nélkül a logikai pontosságra és szigorú okadatokra, mely pedig pedig nem dolgozatoknál elmaradhatlanul szükséges.

De aztán meg a fölvetett tárgyak egyes részei sincsenek mindig egybevágó s egymásnak megfelelő hévvel kidolgozva. Egyes jelenetek megragadják az irónő lelkét s azokat előszeretettel, odaadással festi le, de csak a többi rész rovására, melyeken aztán lázas gyorsasággal, sőt némelykor felületességgel sikamlik át.

Legsikerültebbnek mondható az „Enyim“ czimű, legelőretett s leghosszabb darab, melynek egyes részei valóban szépen, költői emelkedéssel, hévvel vannak kidolgozva s melynek lélekfestései is leginkább megállják helyöket.

Ezzel majdnem azonos tárgyúak „Az életből“ és „Egy modern férj“. Gróf Czinfalvy („Enyim“), báró Erdőberky („Az életből“) és Termey („Egy modern férj“) egy és ugyanazon alakok; mindhárom a mai laza társadalom romlott, kicsapongó s mondhatni kéjvadász férfiainak, illetőleg roszerkölcű férjeinek képmása, kik gyöngéden s változhatlanul szerető nejeiket, ez oldaluk mellé rendelt házi angyalokat, a megtestesült jóságot s a feleségek mintaképeit mibe se veszik s míg a családi boldogság fényözönében élhetnének, az erkölcstelenség posványában fetrengenek. Találón rajzolja őket mindvégig, ügyesen mutatja ki elhibázott életük rossz következményeit s az első kettőnél megelégedésünkre is fejezi be az elég érdekesen szőtt mesét bűnbánó megtéréseikkel s a helyes utra még idejekorán való visszajöttükkel; itt abban a tudatban, hogy az eddig ártatlanul bántott s szenvedett nők boldogak lesznek, megnyugtató; de az utolsóban minden igazság és lehetőség daczára is, boszankodással, elégedetlenül hagy. Különben e genre rajzolásából tökéletesen elégnék tartottunk volna egyet; mert így egy rövid kötetbe többszörös kiadásban csak érdektelenné és unalmassá válik.

Egyébiránt hajlandók vagyunk hinni, hogy ez elbeszélések tendenciája nem is annyira a férjek megjavulásában, mint inkább e megjavulásoknak a nőkre való amaz erkölcsi visszahatásában áll, mely szerint a sors csapásait békén tűrő, tiszta lélek előbb vagy utóbb elveszi megérdemelt jutalmát, amint ezt Ilona és Margit sorsában érvényesülni is láttuk, míg Termey-nél, éppen ez előbb említett okból, nem.

A másik két elbeszélés („A jószágfelügyelő“ és „A holt szív“) szintén azonos tárgyú. Mindkettő hősnője a modern társadalom ferdeségeitől és álfényétől elkaptott hű, gógös nő, kinek egyedüli életfeladata az üres csillogás, a törpe lelkek fölötti uralkodás, mint a mai világban annyi és annyi vagy tán a legtöbb hölgynek. Ragyognak, tündökölnék, mint a nap, de éppen mint ez, hidegek s közvetlen környezetüket is hideggel töltik el; szívök nem ismer melegebb érzést vagy ha az meg-meg is mozog sivar lelkökben, elfojtani igyekeznek. Az természetesen sokáig nem marad így; az elnyomott s jogát követelő érzelem kitör, de későn, mert égető lángjai már fő öttük összezsapnak. Ez a sorsa Malvinának és Hedvignek s minden hozzájuk hasonlónak.

Az „Egy modern ifju“ se nem rajz, se nem elbeszélés vagy, ha tetszik, mindkettő. Er-detileg rajz akart lenni, de szerző beletévedvén az elbeszélésbe, ezzel folytatá és fejezé be nagyon is hosszú lére eresztve. Szerző ez ifjuban a korunkbeli, könyelmű ifjakat akará festeni, mit, ha többször érdektelen s mondhatni, izetlen apró véletlenségeket (tejfeles kofa, suszterinas stb.) közbe sem szó az előadás hátrányára, el is ért volna. Különben is a könnyelműség rajzolására a történetecskék előtt elmondottak teljesen elegendők voltak.

A „Füredi tárcza“ legsikerültebb. Itt szándékosan foglalkoztunk inkább a kötet hátrányaival, hogy, ha a szerző jónak látja, máskor kerülje azokat. Előnyei is vannak egyébiránt: a fel nem említett s legtöbbször rokonszenves alakok ügyes rajzolásai, a nyelv könnyű kezelése, kisebb lelkiállapotoknak és természeti jelenségeknek szép és költői ecsetelése stb., melyek mind arra mutatnak hogy gondosabb megfigyelés, kevesebb sietőség által a mindenesetre tehetséges irónő helyet fog találni az irodalomban.

*

„Konstantinápolyig és vissza“ utirajz Bátorfi Lajostól. Második kiadás. Nagy-Kanizsa, Wajdits József gyorsajtóján, 1877. Ára 1 frt.)

A tevékeny szerző ezelőtt négy évvel (1873.) adá ki először fenczimzett művét, mely Budapestről Konstantinápolyig és vissza történt utazását tárgyalja XXIII. fejezetben; az előttünk fekvő füzet az utirajznak második kiadása. Tartalma tulnyomóan a törökök vallását, társadalmi szokásait stb. ismerteti kutfők s közvetlen tapasztalatok nyomán, miért inkább is nevezhető az török társadalmi, mint utirajznak.

Az utirajz rendszerint az utazás közben észlelt benyomások könnyed, mulattató előadása szokott lenni s ez okból kerülnie kell az egyes történelmileg vagy földíratilag nevezetes tények hosszas leírását, mely a leginkább szórakozásra czélzó utirajzot unalmassá teszi. A jelen műnek éppen az az egyik hibája, hogy az egyes — bár kétségtelenül nevezetes — helyeknél tovább időz, mint kellene; hosszasan sorolja fel a szóbevett hely történelmi nevezetességét a legrégebb időtől mostanig, mi, jóllehet szerző széles történelmi ismeretéről tesz tanúságot, az utirajzot olvasni akaróra alkalmatlan. Elég lett volna az odaillő adatokat csak futólag s kivonatosan beleszólni, a mulattató szórakoztató célt megtartva, hogy azok mintegy észrevétlenül vésődjenek az olvasó lelkébe, egyszóval, hogy mulatva, szórakozva tanuljanak belőle.

Különben, mi az előadást illeti, pongyola bevezetését s a most említetteket leszámítva, folyékony, könnyed, szép s különösen egyes, szokatlanabb jeleneteknél költői és élénk s azoknak, kik a törökök társadalmi viszonyaival, szokásaival s honuk szebb pontjaival megismerkedni óhajtanak, melegen ajánlhatjuk.

Argus.

Gyöngyszemek.

— A szerkesztő jegyzeteiből. —
83.

Boldogok, kik a bölcsőben haltak meg; ők az anya csók-
jain és mosolyán kívül nem ismertek egyebet.

Atala.

Chateaubriand.

84.

A mosoly

Gyakran könyek álarczaja.

Szöke asszony.

Petöfi.

85.

Rejtezkedni nem tud
Az ifju lángoló szive,
S gyulóltséget, kéjt, örömet, bút,
Szerelmet kivall izibe.

Anyegin.

Puskin.

86.

Jaj azoknak, kik visszaélnék a hatalommal, melyet egy
szív fölött gyakorolnak, hogy azt megfoszszák egyszerű, önma-
gába fakadó örömetől.

Az ifju Werther keservei.

Goethe.

87.

Vándorok vagyunk mind, rövid órákra találkozva e rövid
pályán, melyen áthaladunk; Kevés idő engedtetik, hogy lássuk,
ismerjük, szeressük egymást; ha nem használtuk, nem hozza
vissza semmi a szívet, mely mellett hidegen elmenénk; nem hozza
vissza semmi a pillanatot, melyben boldogithatánk s nem tevők.

Karthausi.

Eötvös.

SAKKTALÁNY.

Biber Aladártól.

Megfejtendő a fugrás szerint.

koz	gyöt	no	ru	és	me	nak	sza
baj	Ki	mást.	rel	kok	a	ba	ket,
csak	o	szo	gom	ja	a	bad	Kik
Ta	a	vá	föld	S ko	kél	Ki	bár
sem	be	lán	lesz	vá	én	ben,	sá
tól.	tem...	met.	gom	ki	czol	fa	keb
ve	ugy	ül	tó	ből	ki	gért	nak!
te	fi	szi	Ott	har	Pe	lem	ké

Megfejtési határidő június 22.

A 8. szám sakktalányának értelme:

Szomoruan zug, bug a szél,
Csend és nyugalomról beszél.
Kis madárka zeng az ágon
Temetőben sirva vágom.
Szomorú füz hervadt lombja,
Bábjajlik majd sirhalmomra,
Édes lesz ott megpibentí
Oda leut már nem fáj semmi!!

Helyesen következő t. előfizetőink fejtették meg:
Fábián Lajos Mór, Vetéssy Ida, Kaluschke Mihály, Lip-
ták László, Frühmond Imre, Hutflesz Katinka, a deb-
reczeni kath. gymn. III. osztálya, Horogh Etelka, Só-
vágó Erzsike, Blum László, Szarka Anna, Südy Teréz,
Südy György, Kubinyi Izabella, Opris Katinka, Wag-
ner Róza, Hadházy József, Józefy Barna, Jakó Piroska
Mandel Róza, Babos Szidónia, Fejes Géza, Kárpáti Ká-
rolyné, Urbán Mihály, Lechner Antal, Riesenberger
Jenő, Rajcsányi István, Klein Nina, Viski K. Bálintné,
Papp Árpád, Rosenberg Géza, Váry Irén, Kunczl nő-
vérek, Vienerberger és Kreitz, Kölcsey-önképzőkör
Szatmáron, Pataky István, Nagy István, Kulcsár Ilona
és Mariska, Várholyák György, Bozsenik Béla.

Dengi János „Munkács ostroma című költői
beszélyének nyeroje kisorsolás utján a Kölcsey-önkép-
zőkör lett.

A szerkesztő üzenetei.

Mult számunkban a „Röpke ivék“-ről adott ismertetésünkben
tudósítjuk helyett üdvözöljük olvasandó.

Kérjük t. előfizetőink és barátaink melegebb pártfogását, mivel
a lap fönállása még mindig nincs biztosítva.

A. F. Kolozsvár. A lap küldését nem szüntettük be; a postán
lesz a hiba. Igéreténél teljesítését várjuk; egy csinos kis beszély leg-
jobb volna egyelőre

B. M. Megfognak jelenni. Csak előre!

K. R. Elolvasása után szólunk bővebben.

A virágáros leány. Kérem becses nevét.

K. Jenő. Az eredetieket hozni fogjuk; az a Heine-féle jobb le z,
ha elmarad.

R. Béla Budapest. Gyöngye; egyébiránt ez még ne keserítse el,
ha érez magában hívást.

Temetés stb. Feleletünk saját szavai legyenek:

„E keserves zengeményre

Búnak honol a kebel“

A másikban reményngyító haladás van. Tovább, tovább!

R. Ha rám bízza átdolgozását, buzditóul közölni fogom; de fő-
dolog, hogy türelmes legyen.

„E. A.“ Még formia kell; különösen a kifejezési köny-
nyűséget és világo sságot igyekeztek elsajátítani. A „szü-
met“, „lét köde“, „reggi fény“, „bájerő“ stb. már nem valók a mai
költészetbe. Stanzái több helyen meglehető dallamosak, de folytonosan
kiesnek az uralkodó rythmusból s a Himfy-féle kerékvágásban döcög-
nek tovább; rimeit is nagyon kezdetlegessék; talán a próza hálalato-
sabb lesz.

Cz. H. Temesvár. A kérelhetetlen sors nem engedte, hogy töb-
bet találkozzunk akkor. Különbben úgy vettem észre, hogy nem is nagyon
ohajtá! Hát hogy leszünk? Egyáltalában nem? Julius első napjaiban
talán le meggyek s akkor aztán egyszer s mindenkorra: vagy nem
„jól van“, vagy „jól van!“ Jó lesz?

HIRDETÉS.

Ajánlom a nagyérdemű közönségnek ideit
töltésü

ásvány- és gyógyvizeimet,

vaiamint

FÜSZER- és FESTÉK-ÁRUMAT.

Vidéki megrendeléseket gyorsan és jutá-
nyosan teljesítek.

Tisztelettel

Varga Lajos,

Debreczen, főpiacz Schiffer-ház.